

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра екологічної безпеки та екологічної освіти

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної
роботи

Пантелеймонов А.В.

“ _____ ” _____ 2019 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Глобальні проблеми сучасності

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти магістр

/

галузь знань 10 «Природничі науки»

спеціальність 101 «Екологія»

освітня програма Екологія та охорона навколишнього середовища

спеціалізація "Екологічний менеджмент та аудит", "Екологічна безпека", "Заповідна справа", "Екогехімія нафти та газу"

(шифр і назва)

вид дисципліни обов'язкова

(обов'язкова / за вибором)

факультет екологічний

2019 / 2020 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою екологічного факультету

“29” серпня 2019 року, протокол № 14

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Ачасов А.Б., д-р с.-г. наук, доцент, професор,

Коваль І.М.,-канд. с.-г.наук, доц. кафедри моніторингу довкілля та природокористування.

Програму схвалено на засіданні кафедри екологічної безпеки та екологічної освіти

Протокол від “ 29 ” серпня 2019 року № 14

Завідувач кафедри екологічної безпеки та екологічної освіти

(підпис)

проф. Некос А.Н.

(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково - методичною комісією екологічного факультету

Протокол від “ 29 ” серпня 2019 року № 10

Голова науково - методичною комісії екологічного факультету

(підпис)

Максименко Н.В.

(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма нормативної навчальної дисципліни «Глобальні проблеми сучасності» складена відповідно до освітньо – професійної програми підготовки магістрів спеціальності 101 «Екологія», спеціалізації "Екологічний менеджмент та аудит", "Екологічна безпека", "Заповідна справа", "Екогеохімія нафти та газу".

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Глобальні проблеми сучасності» - є формування у майбутніх фахівців системно – аналітичного підходу до оцінки невизначених багатофакторних ситуацій та прийняття рішень в стратегічних питаннях охорони навколишнього середовища.

1.2. Основним завданням вивчення дисципліни «Глобальні проблеми сучасності» - є надання теоретичних знань щодо глобальних проблем сучасності та опрацювання методології їх аналізу та оцінки.

1.3. На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредит ECTS.

1.4. На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
2-й	2-й
Лекції	
28 год.	2 год.
Практичні, семінарські заняття	
28 год.	2 год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
34 год.	78 год.
Індивідуальні завдання	
0 год.	

1.6. Згідно з вимогами освітньо – професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

компетентності загальні:

- знати глобальні проблеми людської цивілізації;
- вміти проводити основи системного підходу;
- вивчити основи аналізу багатофакторної інформації;
- розуміти, як утворюються складні зв'язки в природно – соціальної системі «Земля».

компетентності фахові:

- збирати інформацію по складних багатофакторних проблемах;
- оцінювати критерії знаходження інформації;

- формувати логічні схеми багатокomпонентних природно – соціальних систем;
- аналізувати отриману інформацію з точки зору системного підходу.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Філософія глобалістики.

Тема 1. Глобалістика як наука.

Визначення термінів. Критерії виділення глобальних проблем. Передумови виникнення глобальних проблем. Глобалізація. Аспекти глобалізації: політичний, економічний, культурний, екологічний. Глобалізація як основна тенденція розвитку сучасної світової системи. Глобальна безпека. Антиглобалізація.

Тема 2. Історія розвитку глобалістики.

Історичний нарис проблем минулого. Глобальний еволюціонізм. Проблеми які людство вирішило та які не були вирішені. Умови формування глобалістики. Основні концепції глобалістики. Римський клуб: історія створення, мета, завдання, досягнення.

Тема 3. Земля як система.

Системний підхід. Основні поняття, взаємозв'язки в системі. Природні та соціальні системи. Класифікація та властивості систем. Саморегуляція та самоорганізація систем. Стійкість систем. Керування системами. Синергетичний підхід.

Тема 4. Прогностика як наука.

Прогностика як сучасний новітній напрям наукових досліджень: завдання й об'єкти досліджень. Прогностика та футурологія. Функції прогностики як науки, класифікація прогнозів. Класифікація методів прогнозування. Прогностика й сталий розвиток – сучасні проблемні питання глобальної географії.

Розділ 2. Основні глобальні проблеми сучасності.

Тема 5. Демографічна проблема.

Світова демографічна ситуація та демографічна політика. Взаємозалежність між народонаселенням планети та виснаженням природних ресурсів. Демографічна ситуація та демографічні тенденції в Україні та інших країнах світу. Шляхи вирішення демографічної проблеми.

Тема 6. Продовольча проблема.

Причини продовольчої проблеми. Її зв'язок з іншими проблемами людства. Статистичні дані по проблемі та тенденції щодо зміни ситуації. Продовольчий потенціал Землі. Шляхи вирішення проблеми.

Тема 7. Інтерсоціальні проблеми людства.

Загроза світової війни. Війна як продовження політики іншими засобами. Ядерна війна як припинення всякої політики. Проблеми роззброєння й попередження військових конфліктів. Тероризм. Види тероризму і терористичної діяльності, проблема класифікації. Динаміка феномена тероризму в ХХ столітті. Етнічні проблеми, конфесіональні конфлікти сучасності. Агресія. Етологія. Нерівномірний економічний розвиток (проблема «півночі – півдня»). Проблема подолання відсталості країн, що розвиваються й встановлення нового світового порядку.

Тема 8. Ресурсні проблеми.

Енергетична криза людства та шляхи її вирішення. Використання альтернативних джерел енергії. Використання вторинної сировини як підхід до вирішення проблеми нехватки природних ресурсів. Проблеми забезпечення потреб людства в природних ресурсах.

Тема 9. Глобальні екологічні проблеми

Суспільство і природа. Причини екологічної кризи. Проблема збереження озонового шару. Проблема глобального потепління. Проблема прісної води. Продовольча проблема. Проблема опустелювання. Проблеми раціонального освоєння Світового океану й космічного простору.

Розділ 3. Шляхи розв'язання глобальних проблем.

Тема 10. Методологія вирішення глобальних проблем.

Сучасні концепції вирішення глобальних проблем: технологічного оптимізму, екологічного песимізму, екології та ін. Аналіз різноманітних аспектів глобальних проблем. Системний підхід до вирішення глобальних проблем.

Тема 11. Міжнародні організації та їх роль у вирішенні глобальних проблем.

Роль держав та інших політичних і громадських утворень у вирішенні глобальних викликів і загроз. Роль міжнародних організацій у вирішенні глобальних проблем людства.

Тема 12. Перспективи сталого розвитку людської цивілізації.

Пошук нової парадигми розвитку цивілізації. Концепція сталого розвитку: поняття, категорії, індикатори й категорії. Проблеми ефективного використання досягнень НТР. Поняття та сутність глобального управління. Концепції глобального управління та їх зміст. Необхідність удосконалення глобального управління та зміст його загально – сприйнятливих принципів.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів та тем	Кількість годин												
	Денна форма						Заочна форма						
	Усього	у тому числі					Ус бог о	у тому числі					
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Розділ 1. Філософія глобалістики													
Тема 1. Глобалістика як наука	8	2	2			4	8	2	0				6
Тема 2. Історія розвитку глобалістики	8	2	2			4	8	0	2				6
Тема 3. Земля як система	7	2	2			3	7	0	2				5
Тема 4. Прогностика як наука	7	2	2			3	7	0	0				7
Разом за розділом 1	30	8	8			14	30	2	4				24
Розділ 2. Основні глобальні проблеми сучасності													

Тема 5. Демографічна проблема	8	2	2			4	8	2	0			6
Тема 6. Продовольча проблема	8	2	2			4	8	0	2			6
Тема 7. Інтерсоціальні проблеми людства	7	2	2			3	7	0	0			7
Тема 8. Ресурсні проблема	7	2	2			3	7	0	0			7
Разом за розділом 2	30	8	8			14	30	2	2			26
Розділ 3. Шляхи розв'язання глобальних проблем												
Тема 9. Глобальні екологічні проблеми	14	4	4			6	14	0	0			14
Тема 10. Методологія вирішення глобальних проблем	8	2	2			4	8	2	0			6
Тема 11 Перспективи сталого розвитку людської цивілізації	8	2	2			4	8	0	0			8
Разом за розділом 3	30	8	8			14	30	2	0			28
Усього годин	90	24	24			42	90	6	6			78

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Експертне оцінювання ієрархії глобальних проблем за методом Дельфі.	6
2	Семінар. Демографічна проблема світу	6
3	Семінар. Аналіз стану природних ресурсів світу, як факторів світової кризи	6
4	Семінар. Глобальні технологічні проекти людства	6
	Разом:	24

5. Самостійна робота

Самостійна робота включає: опрацювання навчального матеріалу, виконання індивідуальних завдань (контрольних робіт №1, №2, №3), науково – дослідну роботу.

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		Денне	Заочне
1	Демографічна проблема світу. Можливі сценарії розвитку та пошуки її вирішення. (Контрольна робота №1. Перевірка виконання на практичній роботі № 2)	6	6
2	Школи глобалістики: гуманізму, універсального еволюціонізму, мітозу біосфер, контрольованого глобального розвитку, світ – системного аналізу.	4	6
3	Історія впливу людини на природне середовище. Кризи, що минули.	4	5
4	Визначення «критичних» природних ресурсів, оцінка їх стану та прогноз щодо їх впливу на світові кризи (Контрольна робота №2. Перевірка виконання на семінарському занятті № 3).	6	7
5	Сутність алармістських глобальних прогнозів: приклади, головні теоретики, концептуальне підґрунтя	4	6

6	Глобальні технологічні проекти: приклади, сутність, причини виникнення, прогнозовані й непередбачувані наслідки. (Контрольна робота №3. Перевірка виконання на семінарському занятті № 4).	6	6
7	Основні міжнародні договори для подолання глобальних проблем людства	4	7
8	Киотський протокол: мета, реалізація, результати.	4	7
9	Забруднення космосу: причини, наслідки, тенденції.	4	14
10	Основні причини деградації земельних ресурсів.	4	6
11	Культура як необхідна і достатня умова розв'язання глобальних проблем	5	8
	Разом	42	78

6. Індивідуальні завдання

Навчальним планом індивідуальні завдання не передбачені.

7. Методи контролю

В процесі вивчення дисципліни «Глобальні проблеми сучасності» використовуються наступні контролю: поточний протягом семестру; перевірка результатів практичних робіт; підсумковий семестровий.

Поточний контроль проводиться науково – педагогічним працівником у формі усного опитування або письмового контролю на практичних заняттях та лекціях. Можливо проведення поточного контролю у формі колоквиуму, комп'ютерного тестування.

Підсумковий семестровий контроль з дисципліни є обов'язковою формою оцінювання результатів навчання та проводиться в терміни, встановлені графіком навчального процесу і в обсязі навчального матеріалу, визначеного програмою дисципліни.

8. Розподіл балів (%), які отримують студенти

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання												Залік	Сума		
Розділ 1				Розділ 2				Розділ 3						Контрольна робота, передбачена на навчальним планом	Індивідуальні завдання
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11					
6	6	6	6	6	6	6	5	7	8	8			70	30	100

T1, T2 ... – теми розділів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для заліку
90 – 100	зараховано
70 – 89	
50 – 69	
1 – 49	не зараховано

9. Рекомендована література

Базова література

1. Мельник Л. Г. Основи стійкого розвитку: Навчальний посібник для післядипломної освіти. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – 383 с.
2. Назаретян А. П. Цивилизационные кризисы в контексте универсальной истории (Синергетика – психология – прогнозирование) Москва: Мир, 2004. – 368 ст
3. Впереди век XXI: перспективы, прогнозы, футурологи. Антология современной классической прогностики. 1952 – 1999. / Ред. – сост. И. В. Бестужев – Лада. – М.: Academia, 2000.
4. Толстоухов А. Екобезпечний розвиток: пошуки стратегем / А. Толстоухов, М. Хилько. — К.: Знання України, 2001. — 333 с.
5. Суліма Є. М., Шепелев М. А. Глобалістика К.: Вища школа, 2010. – 544 с.
6. Родионова И. А. Глобальные проблемы человечества. – М.: Аспект – Пресс, 1994. – 143 с.
7. Джигирей В. Екологія та охорона навколишнього середовища: навч. посіб. / В. Джигирей. — К.: Т – во «Знання», 2000 — 203 с.

Допоміжна література

8. Григорьев А. А. Экологические уроки прошлого и современности. – Л.: Наука, 1991. – 47с.
9. Фукуяма Ф. Наше постчеловеческое будущее: Последствия биотехнологической революции / Ф. Фукуяма; Пер. с англ. М. Б. Левина — М.: ООО «Издательство АСТ»: ОАО «ЛЮКС». 2004. — 349.
10. Вернадский В. И. Биосфера и ноосфера.// Библиотека трудов акад. Вернадского В.И.–М/. 1994.
11. Брайон А. В., Гордецкий А. В., Сытник К. М. Биосфера, экология, охрана природы. – К.: Лыбидь, 1992. – 523.
12. Моисеев Н. Н. Быть или не быть... человечеству? – М., 1999.
13. Паарлберг Р. Л. Покончить с голодом // Internationale Politik. Глобальные опасности. – 2000. – №12.
14. Проблемы геоконфликтологии. В 2 т. /Под ред. Н. С. Мироненко. –М.: Пресс – Соло, 2004.
15. Программа действий: Повестка дня на XXI в. и др. документы конф. в Рио – де – Жанейро в попул. излож. / Сост. М. Китинг. – Женева: Центр за наше общ. будущее, 1993. – 70 с.
16. Римский клуб: История создания, избр. докл. и выступления, офиц. материалы (The club of Rome) / Под ред. Д. М. Гвишиани. – М.: УРСС, 1997. – 377 с.
17. Сорос Дж. Тезисы о глобализации // Вестник Европы – 2001. – №2.
18. Стійкий екологічно безпечний розвиток і Україна: Навч. посіб. / За ред. М. І. Дробнохода. – К., 2002.
19. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії. – Одеса: Астропринт, 2001. – 560 с.
20. Хохлова Т. Ф. Глобальные проблемы человечества (по докл. Римского клуба) // Вестн. Моск. ун – та. Сер. 6. Экономика. – 1996. – N 2. – С.24 – 37.
21. Шаблій О. І. Основи загальної суспільної географії. – Л.: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. – 444 с.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео – лекції, інше методичне забезпечення

1. http://www.geo-sfera.info/publ/geograficheskaja_obolochka/globalnye_problemy_chelovechestva/20-1-0-129
2. <http://portal.nlb.by/portal/page/portal/index/content?lang=ru&classId=86DD1995F2ED4ED58929DE42B1FA50D0>
3. <http://interneturok.ru/ru/school/obshchestvoznaniye/10-klass/bobwestvob/globalnye-problemy-sovremennosti-ch-1>